

Hemen her alanda bilimsel olan ile olmayanı birbirinden ayırmak için ölçütlerin kullanılmasına ilişkin bir kargaşa vardır. Bunun kaynağı olarak bilim anlayışının temeline metafizik ve teolojiyle ilgili düşünceleri bilimin dışına taşıyacak bir ölçüt koyan Viyana Çevresi görülebilir. Çevre'nin üyeleri, bilim adamlarının açıklanacak şeylere ilişkin yaptıkları açıklamanın duyu deneyiyle gözlenebilir olması gerektiğini, bu gereklilik yerine gelmiyorsa söylenenlerin “bilimsel olmadığı”ni ileri sürmüşlerdir. Bu bilim kavramını anlamak için Çevre'nin bilim tasarımını ana hatlarıyla ele almak yerinde olur. Çevre'nin üyeleri metafizik ve teolojiyle ilgili düşünceleri bilimim dışına çıkarmak için dille çokça ilgilenmişlerdir. Dile bir sınır çizilirse, metafizik ve teolojiyle ilgili öğeler dilin dışında bırakılmış olur. Bu sınır çizme işi, Çevre'nin bilim tasarımının Bu çalışma “tanımları birbirinden farklı iki kavram eşanlımlı olabilir mi?”, “Görünüşte farklı olan iki tümce aynı anlamı taşıyabilir mi?”, “Ö2 gibi bir önerme Ö1 gibi bir önermenin mantıksal sonucu olabilir mi?”, “T1 gibi bir teori T2 gibi bir teorinin yerini tutabilir mi?”, “Olasılık ifadelerinin anlamı nedir?” gibi sorulara yanıt arama girişimlerinin bütünü olarak biçimlenir. Bu tür sorular ve onlara verilen yanıtlar hep bir dil aracılığıyla ulaşır bize. Çevre'nin üyelerine göre dil olmadan bu tür soru ve yanıtları öne sürmek olanaksız olduğuna göre, metafizik ve teolojiyle ilgili ifadelerden arınmış bir bilim diline ihtiyaç duyulacaktır. Böyle bir dilde önermelerin hem biçimi hem de içeriği ele alınmalıdır. Ancak böylelikle dilin yapısı anlaşılır ve metafizik dilin dışında kalır. Dilin biçimi ve içeriği, Çevre'ye göre, dilin mantıksal yapısını oluşturur. Bu mantıksal yapıda önermelerin anlamları “semantik çözümleme” yoluyla; önermelerin nasıl bir araya gelecekleri “sentaktik çözümleme” yoluyla ortaya konur. oluşturucusudur ve “dilnin mantıksal çözümü” adıyla anılır. Çevre, dilin mantıksal çözümüyle önce tüm bilimler için sağlam bir temel sağlamayı, sonra da metafiziğin anlamsızlığını göstermeyi amaçlamıştır (Hahn, Carnap, Neurath 1973:8). Dilin mantıksal çözümüyle ilgili bir araştırma, kavramların, önermelerin, bilimsel tezlerin, hipotezlerin mantıksal çözümüsidir ve bu felsefî bir çalışmadır (Kraft 1953: 26-27).

1.SemantikÇözümleme

a)Anlam-Anlamsızlık:

Çevre düşünürleri dilin semantiğini sözcük ve önermelerin anlam-anlamsızlığı ve içerik-biçimi bakımından ele almışlardır. Onlar bir önermenin anlamlılığının dilin çözümüyle yoluyla anlaşılabilirliğini söyler. Burada çözümlemeden kasıt, bir önerme ve sözcüğün anlamının onu doğrulama yoluyla belirlenebileceğidir. Bu doğrulama onun sahiden doğrulanması değil, ilkece doğrulanmasıdır. Sahici doğrulama, bir önermenin doğruluğunun belirlenmesidir, anlamının değil. Zaten bir önerme sadece doğrulama yoluyla anlamlı olmaz, çünkü bir önermeyi doğrulama işlemini anlamak için ilk olarak o önermenin hangi durumlarda doğru olduğunu bilmek gerekir (Kraft 1953:31). Çevre, bu konunun daha iyi anlaşılması için mantıksal doğrulama ile empirik

doğrulmayı birbirinden ayırmak gereğinin üstünde durur: doğrulama doğa yasaları ile zıtlık göstermiyorsa empirik olarak önermenin yapısı mantıksal kurallarla zıtlık göstermiyorsa mantıksal olarak mümkündür. Bir bilgi sistemi içinde anlam ilkin mantığa uygun olması durumunda, yani önerme bir sentaks içinde yer aldığında sözkonusu olur. Ancak bu tek başına yetersizdir, çünkü önermenin anlamının deneyleenebilen bir içerik hakkında olması gerekir. Örneğin, “kendinde bir dünya vardır ve bu bütünüyle bilinebilir” ifadesi sentaktik olarak doğru kurulmuş olmasına rağmen, sahici bir içerikten yani deneyleenebilecek bir içerikten yoksun olduğundan, anlamsızdır. Gerçi bu ifade ‘vardır’, ‘dünya’, ‘bilinebilir’ gibi anlamlı sözcükleri içermektedir ama bu sözcükler tümcenin bir içeriği olduğunu göstermez. Bir ifadenin anlamı doğrulanabilir bir içeriği olmasına bağlıdır (Kraft 1953:32).

O halde Çevre düşünürlerine göre bir bilgi sistemi içinde dile gelen önermelerin anlamı iki bakımdan değerlendirilir diyebiliriz: Bunlardan biri önermelerin dilin mantığına uygun olması, diğeri de önermenin deneyle saptanabilir öğelere karşılık gelmesidir. Ancak bu iki bakımdan da değerlendirmeye uygun olmayan ifadelerin de anlam ve anlamsızlıkları sözkonusu edilebilir. Şöyle ki, bu ifadeler “kurma kuralları” ve “dönüştürme kuralları” aracılığıyla doğrudan deneyleenebilecek bir içeriğe sahip ve sentaktik bakımdan doğru bir biçimde kurulmuş bir önermeye dönüştürülür.

2) Sentaktik Çözümleme

Çevre düşünürleri dilin semantik bakımdan çözümlenmesi yoluyla dilde yaptıkları ayırım sayesinde hangi önermelerin bilimsel olduğunu, hangi ifadelerin de metafizik olduğunu ortaya koymuşlardı. Metafiziği dilin biçimsel yapısı çerçevesinde aşmaya çalışan bu çabanın anlaşılması için dilin sentaksı derken neyin anlatılmaya çalışıldığının ana hatlarıyla ele alınması gerekir. Dilin sentaktik çözümlemesi üstüne en fazla çalışmış olan Rudolf Carnap’tır. Onun *Logical Syntax of Language* ve *Philosophy and Logical Syntax* adlı çalışmaları bu konuyla ilgili sistematik denemeleridir. Carnap’a göre “bir dilin mantıksal sentaksı, o dilin formel teorisidir”. Dilin formel teorisi tümcelerin, sözcüklerin anlamlarıyla değil, sözcük türleri ve bunların tümce içinde düzenlenmeleriyle ilgilidir. Bu, mantık bilgisi gerektirir.

Dil ile mantık arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Ona göre mantık kuralları dilin kurallarıdır. Dil, bir temsil sistemidir. Carnap bu temsil sistemine “sentaks” der.